

NUSIKALTIMAS, KAIP APKALTOS PAGRINDAS: KAI KURIE TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI

Vytautas Sinkevičius

Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio teisės mokyklos
Viešosios teisės institutas
Elektroninis paštas: v.sinkevicius@mruni.eu

Pateikta 2019 m. gruodžio 10 d., parengta spausdinti 2019 m. sausio 7 d.

DOI: 10.13165/JUR-18-25-2-01

Santrauka. Nusikaltimas yra vienas iš apkaltos pagrindų. Apkalta galima ne tik už nusikaltimą, kuriuo šturkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, bet ir už bet kokią kitą nusikaltimą, kuriuo diskredituojama valdžia. Apkalta galima už nusikaltimą, padarytą einant Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas pareigas, ir už nusikaltimą, padarytą iki pradendant eiti nurodytas pareigas. Aplinkybę, kad Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys padarė nusikaltimą, gali konstatuoti teismas, taip pat pats Seimas.

Reikšminiai žodžiai: apkalta, nusikaltimas, Konstitucinis Teismas, Seimas.

Įvadas

Pagal Konstitucijos 74 straipsnį vienas iš apkaltos pagrindų – paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas. Konstitucijoje nėra *expressis verbis* atskleista, už kokio nusikaltimo padarymą asmuo gali būti pašalintas iš Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytų pareigų. Apkaltos institutą įvairiais aspektais yra tyrinėję V. Bacevičius, E. Jarašiūnas, E. Kūris, V. Sinkevičius, M. Statkevičius, E. Šileikis, V. Vaičaitis ir kiti mokslininkai, tačiau atskirų apkaltos pagrindų išsamesnės analizės stokojama. Apkaltos pagrindas „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ teisės mokslinėje literatūroje taip pat mažai nagrinėtas. Straipsnyje siekiama atskleisti, kodėl Konstitucijos 74 straipsnyje vartojama

ma formuluotė „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, už kokio nusikaltimo padarymą Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų, panaikintas jų Seimo nario mandatas, kas gali nustatyti aplinkybę, kad jie padarė nusikaltimą. Nesėkmingas Seimo mėginimas surengti apkaltą buvusiam Seimo nariui V. Gapšiuui už tai, kad tuo metu, kai jis buvo Seimo narys, jam įsigaliojo apkaltinamasis teismo nuosprendis už nusikaltimą, kurį jis padarė iki tapdamas Seimo nariu, parodė, kad politikai ir teisininkai nevienodai suprato ir aiškino Konstitucijos 74 straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą, kai apkaltos pagrindas yra „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“. Pastaraisiais metais Konstitucinis Teismas šiuo klausimu suformavo išsamią konstitucinę doktriną, tačiau jos analizės taip pat pasigendama, ypač tų doktrinos nuostatų, kurios sudaro prielaidas jas aiškinti skirtingai. Apkaltos pagrindo „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ tyrinėjimai gali turėti ne tik teorinės, bet ir praktinės reikšmės. Vykdam tyrimą buvo naudojami dokumentų analizės, loginis, sisteminis, teleologinis, apibendrinimų ir kiti mokslinio tyrimo metodai.

1. Keli apkaltos sampratos aspektai

Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹ (toliau – Konstitucija) 74 straipsnyje nustatyta: „Respublikos Prezidentą, Konstitucinio Teismo pirmininką ir teisėjus, Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus, Seimo narius, šiurkščiai pažeidusius Konstituciją arba sulaužiusius priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma gali pašalinti iš užimamų pareigų ar panaikinti Seimo nario mandatą. Tai atliekama apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutai.“ Apkaltos proceso institutas Lietuvos konstitucinėje sistemoje sietinas su Konstitucijos preambulėje skelbiamu atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiu, su konstituciniais asmens teisių ir laisvių apsaugos principais². Demokratinėje teisinėje valstybėje pareigūnai ir institucijos turi vadovautis Konstitucija, įstatymu ir teise. Realizuodami visuomenei ir valstybei reikšmingas funkcijas, pareigūnai neturi patirti grėsmės, jeigu savo pareigas vykdo nepažeisdami įstatymų. Tai užtikrinti padeda įvairūs teisiniai mechanizmai, taip pat ir ypatinga jų pašalinimo iš pareigų tvarka. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime³ yra konstatavęs, kad apkaltos institutas yra Respublikos Prezidento ir kitų Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytų valstybės pareigūnų veiklos viešos demokratinės kontrolės ir jų atsakomybės visuomenei būdas, apimantis, *inter alia*, galimybę pašalinti juos iš užimamų pareigų, jeigu jie nevykdo savo įsipareigojimo

1 „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

2 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 1999, Nr.42-1345.

3 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 2004, Nr. 85-3094.

vadovautis tik Konstitucija ir teise, savo asmeninius ar grupinius interesus iškelia virš visuomenės interesų, savo veiksmais diskredituoja valstybės valdžią“. Tai viena iš valstybinės bendruomenės – pilietinės Tautos savisaugos priemonių, gynimosi nuo minėtų aukščiausių valstybės valdžios pareigūnų, nepaisančių Konstitucijos ir teisės, savo veiksmais diskredituojančių valstybės valdžią, būdas, kai jų įgaliojimai nutraukiami Seimo – Tautos atstovybės sprendimu. Kita vertus, Konstitucijoje įtvirtinus ypatingą aukščiausiųjų valstybės pareigūnų atleidimo iš pareigų, jų mandato panaikinimo tvarką ne tik užtikrinama vieša demokratinė jų veiklos kontrolė, – jiems suteikiamos papildomos garantijos atlikti savo pareigas vadovaujantis Konstitucija, įstatymu ir teise, nes kol jie šiukščiau nepažeidžia Konstitucijos, nesulaužo priesaikos, nepaaiškėja, kad padarytas nusikaltimas, jie negali būti pašalinti iš pareigų.

Teisinėje literatūroje nurodoma, kad Konstitucijoje, remiantis tautos suvereniteto ir valdžių padalijimo teorijomis, įtvirtinta „trijų valdžios pareigūnų“ apkaltos koncepcija, pagal kurią apkalta gali būti taikoma Respublikos Prezidentui, Seimo nariams ir aukščiausių grandžių teisėjams⁴. Galimybė aukščiausius valstybės pareigūnus pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka Lietuvos konstitucinėje sistemoje įtvirtinta pirmą kartą, nei vienoje anksčiau galiojusioje Lietuvos Konstitucijoje toks aukščiausių valstybės pareigūnų konstitucinės atsakomybės būdas nebuvo numatytas⁵. Tauta, 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtoje Konstitucijoje numatydama Seimui galimybę pašalinti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis iš pareigų, siekia, kad eidami savo pareigas nurodyti asmenys paklustų Tautos priimtai Konstitucijai, besąlygiškai vadovautųsi Konstitucija ir teise, Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Konstitucinė sankcija taikoma visų pirma dėl to, kad darydamas pažeidimą asmuo tuo diskredituoja valstybės valdžią, užtat būtina jį pašalinti iš pareigų ar panaikinti jo mandatą, antraip nebus garantuotas visuomenės pasitikėjimas valstybės valdžia, jos institucijomis ir pareigūnais. Dėl konstitucinės sankcijos taikymo apsprendžia parlamentas⁶.

Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytų asmenų *konstitucinė atsakomybė yra viena iš teisinės atsakomybės rūšių*, todėl jai būdingi bendrieji teisinės atsakomybės bruožai. Kita vertus, konstitucinė atsakomybė yra ypatinga teisinės atsakomybės rūšis, ji turi ypatumų, skiriančių ją nuo kitų teisinės atsakomybės rūšių. Šiuos ypatumus lemia konstitucinės teisės reguliuojamų santykių pobūdis, konstitucinės teisės regu-

4 Vaidotas Antanas Vaičiaitis, *Prezidento apkalta 2003–2004, (Dokumentų rinkinys)*. (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005), 15.

5 Apkalta (angl. – *impeachment*) kaip teisinės ir politinės atsakomybės forma susiformavo Anglijoje XIV amž. (Žr., pv., Michael H. Gerhardt, *The Federal Impeachment Process*, Sekond edition (New Jersey: Princeton University Press, 1995); Adhémar Esmein, *Konstitucinės teisės principai (prancūzų ir palyginamieji)*, I t., I dalis (Kaunas: Teisinių draugijos leidinys, 1932), 178).

6 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 1999, Nr.42-1345.

liavimo metodai, specifinės sankcijos. Konstitucinė atsakomybė nuo kitos teisinės atsakomybės skiriasi tuo, kad ji: 1) taikoma ypatingiems subjektams – Respublikos Prezidentui; Seimo nariams, aukščiausių pakopų teismų teisėjams; 2) taikoma esant tik Konstitucijoje nustatytiems pagrindams; 3) taikoma pagal ypatingą procedūrą; 4) taikomos ypatingos sankcijos. Teisinėje literatūroje yra ir kitų nuomonių dėl to, kokie specifiniai – rūšiniai požymiai yra būdingi konstitucinei atsakomybei. Antai, nurodoma, kad „specifiniams požymiams dažniausiai priskiriama: a) konstitucinės teisės normoje įtvirtinta subjekto pareiga atsakyti už joje numatytą netinkamą elgesį, b) įgaliotos institucijos teisė taikyti poveikį“. Autorius taip pat nurodo, kad „tikslinga skirti šiuos konstitucinės teisinės atsakomybės požymius: 1) valstybės ar jai prilyginta prievarta; 2) įvykdytas konstitucinis deliktas; 3) nepageidaujamų poveikio priemonių (sankcijų) taikymas konstitucinio delikto subjektui; 4) ypatinga taikymo procedūra, kurią įgyvendina įgaliota institucija“⁷.

Konstitucijos 74 straipsnyje numatytas apkaltos pagrindų sąrašas yra išsamus (baigtinis), jis negali būti plečiamas ar siaurinamas įstatymais. Pagal Konstituciją asmuo gali būti pašalintas iš pareigų, gali būti panaikintas jo Seimo nario mandatas⁸ esant bent vienam joje numatytam pagrindui. Pagal Konstituciją apkaltos procese dalyvauja tik dvi valstybės valdžios institucijos: Seimas (politinė institucija) ir Konstitucinis Teismas (teisinė institucija), kiekviena iš jų turi Konstitucijoje joms numatytus įgaliojimus. Konstitucinis Teismas sprendžia (teikia išvadą), ar asmens, kuriam pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai, ar šiais veiksmai Konstitucija pažeista šurkščiai, sulaužyta priesaika, o Seimas inicijuoja apkaltą, ir, gavęs Konstitucinio Teismo išvadą, kad asmuo, kuriam pradėta apkalta, šurkščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką, sprendžia, ar asmenį pašalinti iš pareigų. Tai gi, lietuviškame apkaltos modelyje susipina politiniai ir teisiniai elementai⁹. Spręsdamas, ar apkaltos proceso tvarka asmenį pašalinti iš pareigų, Seimas negali paneigti ar kitaip kvestionuoti Konstitucinio Teismo išvados, nes ji pagal Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalį yra galutinė ir neskundžiama¹⁰. Teisinėje literatūroje nurodoma, kad formuodamas doktriną, kokios valstybės valdžios institucijos dalyvauja apkaltos procese ir kokie yra kiekvienos iš jų įgaliojimai, Konstitucinis Teismas „atskleidė tam

7 Žr. pvz., Vaidotas Bacevičius, „Apkaltos institutas ir konstitucinė atsakomybė: probleminiai aspektai“, *Jurisprudencija* 9, 111 (2008): 95.

8 Konstitucijos 74 straipsnyje vartojamos dvi formuluotės „pašalinti iš pareigų“ ir „panaikinti Seimo nario mandatą“. Taupant tekstą šiame straipsnyje vartojama tik formuluotė „pašalinti iš pareigų“, kuri apima ir Seimo nario mandato panaikinimą.

9 Egidijus Jarašiūnas, „Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ir aukštųjų valstybės pareigūnų apkalta: kelios aktualios problemos“, *Jurisprudencija* 2, 80, (2006): 41.

10 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutarimas“, TAR, 2016-12-23, Nr. 29337.

tikrų Konstitucijos (105 straipsnio 3 dalies 4 punkto, 107 straipsnio 3 dalies) nuostatų prasmę, nenuspėtą akademinėje literatūroje¹¹.

2. Nusikaltimas, kaip apkaltos pagrindas

Pagal Konstitucijos 74 straipsnį, vienas iš apkaltos pagrindų – „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“. Kodėl Konstitucijoje vartojama būtent tokia formuluotė, o ne, pavyzdžiui, formuluotė „padaręs nusikaltimą“ ar kokia nors kita formuluotė? Tai nėra Konstitucijos rengėjų klaida, neapsižiūrėjimas ar tiesiog lingvistinis netikslumas. Konstitucijos formuluotė „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ turi daug platesnį turinį, negu vien tai, kad Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų už nusikaltimo padarymą. Pagal Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalį tik teismas gali konstatuoti, kad asmuo padarė nusikaltimą; asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Konstitucijoje nustatyta ir tai, kad Respublikos Prezidentas, kol eina savo pereinamąjį laikotarpį, negali būti patrauktas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn (86 str.). Taigi, pagal Konstituciją teismas negali nuosprendžiu konstatuoti, kad Respublikos Prezidentas padarė nusikaltimą. Konstitucinė nuostata, jog Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų tuo pagrindu, kad „paaiškėjo, jog padarytas nusikaltimas“, reiškia *inter alia*, kad Konstitucijoje yra numatyta *Seimo teisė pačiam spręsti*, ar Respublikos Prezidentas, Seimo narys, kiti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti *asmenys padarė nusikaltimą* ir pašalinti juos iš pareigų *nesant teismo nuosprendžio*, kuriuo Respublikos Prezidentas, Seimo narys, kiti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti *asmenys* yra pripažinti kaltais padarę nusikaltimą. Tokia nuostata „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ samprata koresponduoja su jau minėta Konstitucijos 86 straipsnio nuostata, kad Respublikos Prezidentas, kol eina savo pereinamąjį laikotarpį, negali būti patrauktas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn.

Konstitucijoje nėra atskleista, už kokio nusikaltimo padarymą Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas asmuo gali būti pašalintas iš pareigų. Kokios visuomenei pavojingos veikos yra laikomos nusikaltimais nustatyta Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse¹². Nusikaltimai yra įvairūs, jie gali būti sunkūs ar mažiau sunkūs, padaryti tyčia ar dėl neatsargumo, jie gali sukelti sunkias pasekmes, ar jų nesukelti, jie gali būti padaryti vienasmeniškai arba iš anksto susitarus su grupe bendrininku, jie gali būti susiję su tarnybinių pareigų atlikimu ar nesusiję, jie gali būti ir tokio pobūdžio, kad jie tiesiogiai nėra susiję su Konstitucijoje numatytos priesaikos sulaužymu, su šurkščiu Konstitucijos pažeidimu. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad

11 Egidijus Šileikis, *Apkaltos proceso sampratos pokyčiai Lietuvos Respublikoje, Konstituciniai valdžių sandaros principai, Tarptautinės konferencijos medžiaga* (Vilnius, 2008), 95–96.

12 „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

„demokratinėje teisinėje valstybėje asmuo, šiurkščiai pažeidęs Konstituciją, sulaužęs priesaiką, neturėtų išvengti konstitucinės atsakomybės – pašalinimo iš užimamų pareigų“¹³. Teisinėje literatūroje taip pat nurodoma, kad „valdžių autoritetas visais atvejais diskredituojamas tada, kai nusikaltimu kartu šiurkščiai pažeidžiama Konstitucija ir sulaužoma priesaika“¹⁴ ir kad asmuo, kuris *nusikaltimu* kartu šiurkščiai pažeidžia Konstituciją ir sulaužo priesaiką *privalo* būti pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka“¹⁵. Pritariant tokiai nuomonei, vis tik manytina, kad asmuo neturėtų išvengti konstitucinės atsakomybės ir tais atvejais, kai nusikaltimu nėra šiurkščiai pažeidžiama Konstitucija, nėra sulaužoma priesaika, bet yra diskredituojama valstybės valdžia. Nors Konstitucinio Teismo suformuotoje apkaltos instituto oficialioje konstitucinėje doktrinoje kol kas nėra pateikta tiesioginio atsakymo į klausimą, ar Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų už bet kokio nusikaltimo padarymą, tačiau Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimo teiginiai „nusikaltimo padarymas savaime nereiškia, kad asmuo šiurkščiai pažeidė Konstituciją ar sulaužė priesaiką, kad jis savo veikloje nesivadovavo Konstitucija“, „iš Konstitucijos 74 straipsnio ir 56 straipsnio 2 dalies nuostatų kyla tai, kad nusikaltimas, kuriuo kartu nėra šiurkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, nesukelia tokių pačių konstitucinių teisinių padarinių, kaip nusikaltimas, kuriuo kartu yra šiurkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika“, taip pat teiginys „Konstitucijoje nėra nustatyta, kad Respublikos Prezidentu negali būti renkamas (yra nustatytas leidimas būti renkamam) asmuo, kurį Seimas apkaltos proceso tvarka pašalino iš užimamų pareigų, buvo panaikintas jo Seimo nario mandatas už tokio nusikaltimo, kuriuo nebuvo šiurkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, padarymą“ leidžia daryti prielaidą, kad bet kuris nusikaltimas yra pagrindas pašalinti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis iš pareigų. Kita vertus, Konstitucijos 74 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad vienas iš pagrindų pašalinti jame nurodytą asmenį iš pareigų „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, nėra išlygos, jog šiame Konstitucijos straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų tik už tokio nusikaltimo padarymą, kuriuo šiurkščiai pažeidžiama Konstitucija, sulaužoma priesaika ar diskredituojama valstybės valdžia. Vadinasi, *pagal Konstituciją jos 74 straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų už bet kokio nusikaltimo padarymą, jeigu apkaltos pagrindas yra „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“*. Be abejo, nusikaltimo pobūdis – kaip ir šiurkštaus Konstitucijos pažeidimo ar priesaikos sulaužymo pobūdis, gali lemti Seimo sprendimą, ar asmuo bus pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka, bet nusikaltimo pobūdis (neatsargus nusikaltimas, nesunkus nusikaltimas, nusikaltimas, kuriuo nėra pažeista Konstitucija, nėra sulaužyta priesaika ir

13 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 2004, Nr. 85-3094.

14 Mindaugas Statkevičius, „Apkaltos padariniai“, *Teisė* 56 (2005): 58.

15 *Ibid*, 58.

pan.) nelaikytinas aplinkybe, kuri neleidžia pradėti apkaltos proceso už nusikaltimo padarymą ir neleidžia asmens pašalinti iš pareigų.

Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi didelę diskreciją nustatydamas, kokios veikos yra nusikalstamos. Šiuo metu galiojančiame Baudžiamajame kodekse nusikalstamos veikos yra suskirstytos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Konstitucijos rengimo ir jos priėmimo metu „nusikaltimo“ sąvoka buvo siejama tik su baudžiamąja atsakomybe, o pati baudžiamoji atsakomybė buvo nustatyta tik už nusikaltimo padarymą. Taigi Konstitucijos 74 straipsnyje vartojama „nusikaltimo“ sąvoka turi tik jai būdingą turinį, ji neturėtų būti aiškinama, kaip reiškianti, kad Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų ir už tokią veiką, kuri yra pavojinga, bet įstatyme nėra susieta su baudžiamąja atsakomybe. Vadinasi, sprendžiamas, ar pašalinti asmenis iš pareigų už nusikaltimo padarymą, Seimas yra saistomas veikų, kurios numatytos Baudžiamajame kodekse. Esminę reikšmę turi ne tai, kaip yra vadinamos veikos – nusikaltimais, baudžiamaisiais nusižengimais ar dar kaip nors kitaip, – bet tai, ar šios veikos yra susietos su baudžiamąja atsakomybe. Jeigu susietos – tai yra pagrindas taikyti apkaltos pagrindą „paaiškėjus, kad padarytas nusikaltimas“.

Šiuo požiūriu gana dviprasmiška yra Seimo statuto 227 straipsnio nuostata, kad apkaltos procesas Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytų asmenų atžvilgiu galimas „dėl Konstitucijai prieštaraujančių jų veiksmų“¹⁶. Galima daryti prielaidą, kad tokią Seimo statuto 227 straipsnio formuluotę lėmė Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 4 punkto nuostata, jog Konstitucinis Teismas teikia išvadą, ar „Seimo narių ir kitų valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai“ (išskirta-*autoriaus*). Kad ir kaip būtų, Seimo statuto 227 straipsnio formuluotė „dėl Konstitucijai prieštaraujančių veiksmų“ gali būti suprantama nevienodai. Antai, ji gali būti aiškinama ir taip, esą ji reiškia, kad jeigu apkaltos proceso pagrindas yra „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, tai nusikaltimas turi būti toks, kuriuo pažeidžiama Konstitucija (pagal Seimo statuto 227 straipsnį – „veiksmai, prieštaraujantis Konstitucijai“). Manytina, kad toks aiškinimas būtų nepagrįstas, nes jis susiaurintų Konstitucijoje nustatytus Respublikos Prezidento, Seimo narių, taip pat kitų Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytų asmenų konstitucinės atsakomybės pagrindą „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“. Minėta, kad Konstitucijos 74 straipsnyje nėra nustatyta, kad apkalta galima tik už toki nusikaltimą, kuriuo pažeidžiama Konstitucija. Kita vertus, nurodyta Seimo statuto 227 straipsnio nuostata gali būti aiškinama ir kitaip, pavyzdžiui, taip: ji nereikalauja, kad nusikaltimas būtų toks, kuriuo pažeidžiama Konstitucija, nes kiekvienas nusikaltimas yra nesuderinamas su Konstitucija, prieštarauja Konstitucijoje įtvirtintoms vertybėms ir imperatyvams, taigi, prieštarauja Konstitucijai. Tokia Seimo statuto 227 straipsnio samprata, mūsų nuomone, labiau atitiktų Konstituciją, nes Konstitucijos 74 straipsnyje, kaip minė-

16 „Lietuvos Respublikos Seimo statutas“, Valstybės žinios, 1999, Nr. 5-97.

ta, nėra išlygos, kad apkaltos procesas galimas tik už tokio nusikaltimo padarymą, kuriuo pažeidžiama Konstitucija, diskredituojama valstybės valdžia. Kad ir ką sakytume, tačiau tai, kad Seimo statuto 227 straipsnio nuostata „dėl Konstitucijai prieštaraujančių veiksmų“ gali būti nevienodai aiškinama, nėra gerai, nes ji sudaro prielaidas diskusijoms, ar Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytiems asmenims apkalta gali būti pradėta tik už tokio nusikaltimo padarymą, kuriuo pažeista Konstitucija (pagal Seimo statuto 227 straipsnį – „veiksmas, prieštaraujantis Konstitucijai“), ar už bet kokio nusikaltimo padarymą.

Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys, prieš pradėdami eiti pareigas, privalo prisiekti. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime yra konstatavęs, kad priesaikos aktas yra konstituciškai teisiškai reikšmingas: duodamas priesaiką asmuo viešai ir iškilmingai įsipareigoja veikti taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti; nuo priesaikos davimo jam atsiranda konstitucinė pareiga veikti tik taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti. Priesaikos sulaužymas yra pagrindas pašalinti asmenį iš pareigų apkaltos proceso tvarka. Būtent nuo to momento, kai asmuo prisiekia, jis įgyja konstitucinį teisinį subjektiškumą konstitucinės atsakomybės požiūriu.

Konstitucijos 74 straipsnyje yra įtvirtintos kelios nuostatos. Pirmiausia nurodoma, kokie subjektai gali būti pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka – tai Respublikos Prezidentas, Konstitucinio Teismo pirmininkas ir teisėjai, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, Seimo nariai. Kitoje nuostatoje įtvirtinti apkaltos pagrindai *inter alia* šiuurkštus Konstitucijos pažeidimas, priesaikos sulaužymas. Susiejus šias dvi nuostatas, konstatuotina, kad Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka tik už veiką, kurią jie šiuurkščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką, kuri padaryta *po to*, kai jie įgijo atitinkamai Respublikos Prezidento, Konstitucinio Teismo pirmininko ir teisėjo, Aukščiausiojo Teismo pirmininko ir teisėjo, Apeliacinio teismo pirmininko ir teisėjo, Seimo nario įgaliojimus. Vadinasi, nurodyta konstitucinė nuostata draudžia traukti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis konstitucinėn atsakomybėn už priesaikos sulaužymą, šiuurkštų Konstitucijos pažeidimą už tokias veikas, kurias jie padarė *prieš* duodami atitinkamą priesaiką. Naujai kadencijai išrinkti Respublikos Prezidentas, Seimo narys gali būti traukiamas konstitucinėn atsakomybėn už priesaikos sulaužymą, šiuurkštų Konstitucijos pažeidimą, jeigu tokia veika padaryta šios (naujos) kadencijos metu. Tokia išvada kyla iš Konstitucijoje įtvirtinto principo, kad Respublikos Prezidento ir Seimo nario priesaika galioja tik jų kadencijos metu, o pasibaigus kadencijai jie privalo iš naujo prisiekti, vadinasi, pareiga nepažeisti Konstitucijos, nesulaužyti priesaikos atsiranda nuo priesaikos davimo iki jų kadencijos pabaigos; pasibaigus kadencijai nurodytų asmenų anksčiau duota priesaika jų nesaisto, jie privalo laikytis naujai duotos priesaikos. Akivaizdu, kad kol Respublikos Prezidentas, Konstitucinio Teismo pirmininkas ir teisėjai, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, Seimo

narys neprisiekė, priesaikos neįmanoma sulaužyti; kol jie neprisiekė, jie dar nėra įsipareigoję nepažeisti Konstitucijos, tad negali jos pažeisti.

Sudėtingiau atskleisti, ką reiškia konstitucinė nuostata „Respublikos Prezidentas, Konstitucinio Teismo pirmininkas ir teisėjai, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, Seimo nariai gali būti pašalinti iš pareigų paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“. Ši nuostata susideda iš dviejų formuluočių: pirmoji, apibūdina subjektus, kurie gali būti pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka. Tai, kaip minėta, Respublikos Prezidentas, Konstitucinio Teismo pirmininkas ir teisėjai, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, Seimo nariai. Antroji, įtvirtina apkaltos pagrindą – „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“. Remdamiesi prieš tai pateiktais argumentais galime teigti, kad pagal Konstitucijos 74 straipsnį jame nurodytus asmenis apkaltos proceso tvarka galima pašalinti iš pareigų, kai apkaltos pagrindas yra „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, jeigu jie nusikalstamą veiką atliko *eidami* nurodytas pareigas. O jeigu jie nusikalstamą veiką atliko *iki* pradėdami eiti nurodytas pareigas ir ši aplinkybė paaiškėjo jiems einant nurodytas pareigas? Ar ir tokiu atveju juos apkaltos proceso tvarka galima pašalinti iš pareigų, kai apkaltos pagrindas yra „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“?

Konstitucinė doktrina, ką reiškia Konstitucijos 74 straipsnio nuostata „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, buvo formuojama palaipsniui. Pradžioje ši nuostata buvo aiškinama tik tuo aspektu, kad kai apkaltos pagrindas yra „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, o nusikaltimo padarymo faktą yra konstatavęs teismas, Seimo narių teikimo pradėti apkaltos procesą nereikia. Tokią poziciją Konstitucinis Teismas suformulavo išnagrinėjęs bylą, kurioje buvo sprendžiama, ar Konstitucijai neprieštarauja 1998 m. gruodžio 22 d. Seimo patvirtinto naujos redakcijos Seimo statuto 259 straipsnio nuostatos. Šiame straipsnyje buvo nustatyta, kad gavus teismo įsiteisėjusio apkaltinamojo nuosprendžio nuorašą, Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas nedelsdami su juo supažindina Seimo narius; Seimas artimiausiame posėdyje paskiria Seimo posėdžio dėl asmens pašalinimo iš pareigų ar Seimo nario mandato panaikinimo svarstymo datą; Seimas dėl asmens pašalinimo iš pareigų ar Seimo nario mandato panaikinimo priima nutarimą. Seimo statuto 259 straipsnyje taip pat buvo nustatyta, kad Seimo nutarimo projekto pateikimo, svarstymo ir priėmimo metu teismo nuosprendis nesvarstomas ir nediskutuojama dėl nuosprendžio teisėtumo ar pagrįstumo, o asmuo, atliekantis laisvės atėmimo bausmę, Seimo posėdyje nedalyvauja. Taigi, Seimo statuto 259 ir kiti straipsniai reglamentavo specifinį atvejį – apkaltos procedūras, kurios turi būti atliekamos, kai Seime gaunamas teismo įsiteisėjusio apkaltinamojo nuosprendžio nuorašas. Kadangi nusikaltimo padarymo faktines aplinkybes ir asmens kaltę nusikaltimo padarymu jau yra nustatęs teismas, pagal Seimo statuto 259 straipsnį Seimas sprendžia tik asmens konstitucinės atsakomybės klausimą, t. y. balsuoja, ar jį pašalinti iš pareigų, todėl specialioji tyrimo komisija nesudaroma, kaltintojai Seimo nariai neskiriami, nes kaltinimo pareiškimą atstoja įsiteisėjusio teismo

apkaltinamojo nuosprendžio nuorašo gavimas Seime. Taigi, pagal Seimo statuto 259 straipsnį gavus įsiteisėjusį apkaltinamąjį teismo nuosprendį, apkaltos procesas Seime iš esmės sutrumpinamas iki balsavimo dėl nutarimo pašalinti asmenį iš pareigų ar panaikinti jo Seimo nario mandatą priėmimo. Aiškindamas Konstitucijos 74 straipsnio nuostatą „apkaltos proceso tvarką nustato Seimo statutas“, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad ši nuostata preziumuoja Seimo diskreciją Seimo statute nustatyti skirtingą apkaltos tvarką atsižvelgiant į konstitucinių apkaltos pagrindų skirtumus, kad Seimo statute gali būti nustatytos ir kitokios apkaltos procedūros, taikytinos specifiniais atvejais, taip pat tada, kai bylos faktinės aplinkybės jau yra nustatytos teisme.

Konstitucinio Teismo nuomone, formalus kaltinimo pareiškimas, kai tai daro patys Seimo nariai, nėra vienintelė įmanoma apkaltos proceso pradėjimo forma. Duodamas sutikimą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, Seimas kartu apsisprendžia, kad bylos faktines aplinkybes tirs ne Seimo sudaryta specialioji tyrimo komisija, bet teisinės institucijos. Konstitucinis Teismas konstatavo, jog tai reiškia, kad jeigu teismas pripažins asmenį kaltu padarius nusikaltimą, vėliau nereikės pateikti atskiro siūlymo pradėti apkaltą dėl nusikaltimo padarymo, kad formalus kaltinimo pareiškimas, kai tai atlieka patys Seimo nariai, kaip savarankiškas veiksmas šiuo atveju nėra būtinas apkaltos proceso elementas.

Konstitucijos 74 straipsnio nuostatos „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ samprata buvo plėtojama Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarime, tačiau tik tuo aspektu, kokius teisinius padarinius asmeniui sukelia jo pašalinimas iš pareigų, jeigu apkaltos pagrindas yra „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“. Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad „iš Konstitucijos 74 straipsnio ir 56 straipsnio 2 dalies nuostatų kyla tai, kad nusikaltimas, kuriuo kartu nėra šiuurškščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, nesukelia tokių pačių konstitucinių teisinių padarinių, kaip nusikaltimas, kuriuo kartu yra šiuurškščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika. Konstitucijoje ne tik nėra nustatyta, kad Seimo nariu negali būti renkamas asmuo, kuris apkaltos proceso tvarka buvo pašalintas iš užimamų pareigų, buvo panaikintas jo Seimo nario mandatas už tokio nusikaltimo, kuriuo nebuvo šiuurškščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, padarymą – Konstitucija, darydama minėtą išimtį, *expressis verbis* leidžia tokį asmenį rinkti Seimo nariu“¹⁷. Nors 2004 m. gegužės 25 d. nutarime Konstitucinis Teismas daro nuorodą į Konstitucijos 56 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta, kas gali būti renkamas Seimo nariu, tačiau Konstitucinio Teismo nutarimo negalima aiškinti kaip esą aptariančio situaciją, susijusią tik su Seimo nariu. Konstitucinio Teismo nutarimas aiškintinas daug plačiau, kaip reiškiantis, kad ne tik Seimo nariai, bet ir visi kiti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys, kurie apkaltos proceso tvarka buvo pašalinti už nusikaltimo, kuriuo nebuvo šiuurškščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, padarymą, ateityje

17 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 2004, Nr. 85-3094.

gali užimti Konstitucijoje nurodytas pareigas, kurių ėjimo pradžia susijusi su Konstitucijoje numatyto priesaikos davimu.

3. Kada turi būti padarytas nusikaltimas, už kurį galima apkalta?

Pagal Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalį tik teismas gali konstatuoti, kad asmuo padarė nusikaltimą. Ar dar koks nors subjektas (be teismo) gali konstatuoti, jog padarytas nusikaltimas, atskleista Konstitucinio Teismo 2004 m. balandžio 15 d. nutarime¹⁸. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad „Seimo statute, paisant Konstitucijoje įtvirtintos apkaltos sampratos, galima nustatyti, kad tuo atveju, kai nusikaltimo padarymo faktas yra akivaizdus, jo buvimą vykdydamas apkaltą gali konstatuoti pats Seimas be teisinių institucijų tyrimo“. Konstitucinis Teismas priminė savo 1999 m. gegužės 11 d. nutarime suformuotą doktrininę nuostatą, kad „asmens pašalinimo iš pareigų ar jo Seimo nario mandato panaikinimas apkaltos proceso tvarka dėl įtarimo padarius nusikaltimą nesaisto teismo“. Kartu Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad tais atvejais, kai nusikaltimo padarymo faktas nėra akivaizdus, Seimas pagal Konstituciją negali vykdyti apkaltos nusikaltimo padarymo pagrindu tol, kol nėra priimtas ir įsiteisėjęs teismo apkaltinamasis nuosprendis“.

Taigi, Konstitucinis Teismas 2004 m. suformavo konstitucinę doktriną, kad Seimas pats, be teisinių institucijų tyrimo ir teismo, gali konstatuoti, jog Respublikos Prezidentas, Konstitucinio Teismo pirmininkas ir teisėjai, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, Seimo narys padarė nusikaltimą ir už tai pašalinti juos iš pareigų. Tačiau į klausimą, ar Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys gali būti pašalinti iš pareigų ir už tokio nusikaltimo padarymą, kurį jie padarė *iki* pradėdami eiti atitinkamas pareigas, atsakyta nebuvo. Gal todėl, kad 2004 m. balandžio 15 d. nutarimas buvo priimtas nagrinėjant bylą, kurioje ši aplinkybė neturėjo jokios reikšmės.

Konstitucijos 74 straipsnio nuostatos „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ samprata išsamiai atskleista Konstitucinio Teismo 2017 m. vasario 24 d. nutarime¹⁹, priimtame išnagrinėjus bylą, ar Seimo statuto 227 straipsnio nuostatos neprieštarauja Konstitucijai. Seimo statuto 227 straipsnis (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) buvo nustatyta, kad „Apkaltos procesas yra parlamentinė procedūra, kurią Seimas taiko Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytiems asmenims dėl Konstitucijai prieštaraujančių jų veiksmų, padarytų *einant* pareigas, siekdamas išspręsti tokių asmenų konstitucinės atsakomybės klausimą.“ (*išskirta – aut.*). Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Seimo statuto 227 straipsnis (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) tiek, kiek pagal jį ap-

18 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. balandžio 15 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 2004, Nr. 56-1948.

19 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. vasario 24 d. nutarimas“, TAR, 2017-02-24, Nr. 03068.

kaltą galima taikyti paaiškėjus tik tokiam nusikaltimui, kuris padarytas *einant* Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas pareigas, prieštarauja Konstitucijos 74 straipsniui. Taigi, Konstitucinis Teismas suformulavo doktrininę nuostatą, kad Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys apkaltos proceso tvarka gali būti pašalinti iš pareigų ir už tokį nusikaltimą, kurį jie padarė *prieš pradėdami eiti* Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas pareigas. Kartu Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į skirtingą Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytų subjektų teisinį statusą, diferencijavo atvejus, kada pats Seimas gali konstatuoti, kad Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys padarė nusikaltimą: *pirma*, jeigu nusikaltimas padarytas *einant* Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas pareigas, aplinkybę, kad padarytas nusikaltimas, pats Seimas gali konstatuoti tik tuo atveju, kai nusikaltimo padarymo faktas (kartu ir jį padaręs pareigūnas) yra akivaizdus, taip pat kai vykdoma Respublikos Prezidento apkalta. Nusikaltimo padarymo faktas (kartu ir jį padaręs pareigūnas) gali būti laikomas akivaizdžiu tik tada, kai yra gauta (įgaliotos institucijos pateikta Seimui) patikima informacija, kad konkretus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas asmuo užtiktas darantis nusikaltimą, ir dėl to, kad būtų galima konstatuoti apkaltai taikyti konstituciniu pagrindu „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ svarbias aplinkybes – nusikaltimo padarymo faktą ir jį padariusį pareigūną, nėra būtinas teisinių institucijų, vykdančių ikiteisminį tyrimą, nagrinėjančių baudžiamąsias bylas, dalyvavimas. *Antra*, kai nusikaltimą *iki pradedant* eiti pareigas padarė Konstitucinio Teismo pirmininkas ir teisėjai, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, Seimo narys – nusikaltimo padarymo faktas negali būti laikomas akivaizdžiu; todėl tokiais atvejais nustatyti apkaltos taikymui svarbias aplinkybes – nusikaltimo padarymo faktą (kartu ir jį padariusį pareigūną) – turi įgaliotos teisinės institucijos. Jos gali tai padaryti Seimui davus sutikimą Konstitucinio Teismo pirmininką ir teisėją, Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėją, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėją, Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Be to, apkaltos taikymui svarbios aplinkybės – nusikaltimo padarymo faktas ir jį padaręs pareigūnas turi būti nustatytos įsiteisėjusiu apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu neabejotinai, t. y. galutinai (atsižvelgiant į teismų instancinei sistemai priklausančių teismų kompetenciją). *Trečia*, kai nusikaltimą *iki pradedant* eiti pareigas padarė Respublikos Prezidentas, aplinkybę, kad padarytas nusikaltimas, gali konstatuoti tik Seimas. Nors Konstitucinio Teismo 2017 m. vasario 27 d. nutarime nėra *expressis verbis* nurodyta, kad Seimas tai gali konstatuoti tik tuo atveju, kai nusikaltimas yra akivaizdus, iš Konstitucinio Teismo nutarime pateiktų argumentų visumos, bendro nutarimo konteksto galima daryti būtent tokią išvadą. Ji suponuoja, kad pagal Konstituciją pats Seimas gali konstatuoti, kad Respublikos Prezidentas padarė nusikaltimą *prieš* pradėdamas eiti pareigas, tik tuo atveju, kai Seime yra gauta kompetentingos valstybės institucijos pateikta patikima informacija apie padarytą nusikaltimą, taigi, kai nusikaltimas yra akivaizdus. Manytina, kad toks požiūris gali būti grindžiamas Konstitucijos 86 straipsnio 1 dalies nuostata, jog Respublikos Prezidentas, kol eina savo pareigas, negali būti

traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, vadinasi, teisinės institucijos ir teismas negali konstatuoti, kad Respublikos Prezidentas, prieš pradėdamas eiti savo pareigas, padarė nusikaltimą. Taigi, ypatingas Respublikos Prezidento konstitucinis statusas lemia tai, kad jo apkaltos už nusikaltimo padarymą (taip pat ir už tokio nusikaltimo, kurį jis padarė *iki* Respublikos Prezidentui pradėdant eiti pareigas) taikymui svarbias aplinkybes gali nustatyti tik Seimas. Kita vertus, reikalavimas, kad Seime prieš tai turi būti gauta kompetentingos valstybės institucijos patikima informacija, jog asmuo iki pradėdamas eiti Respublikos Prezidento pareigas padarė nusikaltimą, turi apsaugoti Respublikos Prezidentą nuo galimų nepagrįstų Seimo kaltinimų.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas, kokios teisinės pasekmės kyla asmeniui, pašalintam iš pareigų apkaltos proceso tvarka, yra konstatavęs, kad Respublikos Prezidento, kaip ir bet kurio kito Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyto asmens, sulaužiusio priesaiką, šturkščiai pažeidusio Konstituciją, pašalinimas iš užimamų pareigų apkaltos proceso tvarka nėra savitiksliis. Apkaltos instituto konstitucinė paskirtis yra ne tik vienkartinis tokių asmenų pašalinimas iš užimamų pareigų, bet daug platesnė – užkirsti kelią asmenims, šturkščiai pažeidusiems Konstituciją, sulaužiusiems priesaiką ir už tai pašalintiems iš pareigų, bet kada ateityje užimti tokias Konstitucijoje numatytas pareigas, kurių ėjimo pradžia yra susijusi su Konstitucijoje nurodytos priesaikos davimu²⁰. Pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 4 punktą tik Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus spręsti, ar Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys šturkščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką²¹. Tai suponuoja Seimo pareigą kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu pateikti išvadą, ar Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyto asmens konkretūs veiksmai šturkščiai pažeidžia Konstituciją, sulaužo priesaiką. Tokia pareiga Seimui tenka ir tada, kai jis pradeda apkaltą tuo pagrindu, kad paaiškėja, jog padarytas nusikaltimas. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad nusikaltimo padarymas savaime nereiškia, kad asmuo kartu pažeidė Konstituciją ar sulaužė priesaiką, kad jis savo veikloje nesivadovavo Konstitucija, Tautos ir Lietuvos valstybės interesais ir pan.; kai kurie nusikaltimai gali būti ir tokio pobūdžio, kad tiesiogiai nesisieja su Konstitucijoje numatytos priesaikos sulaužymu, šturkščiu Konstitucijos pažeidimu²². Taigi, ne kiekvienas Konstitucijos pažeidimas savaime yra šturkštus Konstitucijos pažeidimas, priesaikos sulaužymas²³. Ar nusikaltimu nėra šturkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika būtina išsiaiškinti dėl to, kad jeigu Konstitucinis Teismas konstatuotų, jog nusikaltimu šturkščiai pažeista

20 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 2004, Nr. 85-3094.

21 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. spalio 27 d. išvada“, Valstybės žinios, 2010, Nr. 128-6545.

22 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 2012, Nr. 105-5330.

23 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada“, Valstybės žinios, 2004, Nr. 49-1600.

Konstitucija, sulaužyta priesaika, o asmuo už tai būtų pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka, jis niekada ateityje negalėtų užimti pareigų, kurių ėjimo pradžia susijusi su Konstitucijoje numatytos priesaikos davimu²⁴. Jeigu asmuo būtų pašalintas iš pareigų už nusikaltimą, kuriuo Konstitucija nėra šiukščiau pažeista, priesaika nėra sulaužyta, tos asmuo, kaip minėta, ateityje galėtų užimti Konstitucijoje nurodytas pareigas, kurių ėjimo pradžia susijusi su Konstitucijoje numatytos priesaikos davimu.

Ar Seimas turi kreiptis į Konstitucinį Teismą išvados visais atvejais, kai Seimas pradeda apkaltą tuo pagrindu, kad paaiškėja, jog padarytas nusikaltimas? Su tokiu klausimu Konstitucinis Teismas susidūrė gavęs Seimo 2016 m. gegužės 10 d. nutarimą²⁵, kuriuo buvo prašoma pateikti išvadą, ar „Lietuvos Respublikos Seimo nario Vytauto Gapšio veiksmai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir ar jis gali eiti Lietuvos Respublikos Seimo nario pareigas po to, kai jam įsiteisėjo teismo apkaltinamasis nuosprendis“. Nusikaltimą V. Gapšys padarė 2004–2006 m., kai jis dar nebuvo Seimo narys, buvo Darbo partijos pirmininko pavaduotojas. Partija rengėsi Seimo rinkimams, vedė „juodąją buhalteriją“, V. Gapšys dalyvavo apgaulingai tvarkant partijos buhalterinius duomenis. Buvo iškelta baudžiamoji byla, ji buvo nagrinėjama daugiau kaip 10 metų, galutinis apkaltinamasis teismo nuosprendis V. Gapšio atžvilgiu buvo priimtas tik 2016 m. pabaigoje. Tuo metu V. Gapšys jau buvo Seimo narys (išrinktas 2012 m.). Seime gavus apkaltinamąjį teismo nuosprendį, kuriuo V. Gapšys buvo pripažintas kaltu padaręs nusikaltimą, kilo diskusija, ar V. Gapšys nepažeidė Konstitucijos, nesulaužė priesaikos, ar jis gali ir toliau eiti Seimo nario pareigas. Seimas nutarė pradėti V. Gapšio apkaltos procedūrą ir, kaip minėta, kreipėsi į Konstitucinį Teismą prašydamas pateikti išvadą, ar Seimo nario V. Gapšio veiksmai prieštarauja Konstitucijai ir ar jis gali eiti Seimo nario pareigas po to, kai jam įsiteisėjo teismo apkaltinamasis nuosprendis. Nenagrinėsime, ar Seimas, kreipdamasis į Konstitucinį Teismą, nuoširdžiai siekė išspręsti Seimo nario konstitucinės atsakomybės klausimą. Turime pagrindą tuo labai abejoti, nes Seimo nutarimo turinys leidžia manyti,

-
- 24 Europos žmogaus teisių teismas (toliau – EŽTT) byloje „Paksas prieš Lietuvą“ 2011 m. sausio 6 d. sprendime konstatavo, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas draudimas asmeniui, pašalintam iš pareigų apkaltos proceso tvarka, bet kada ateityje būti renkamam į Seimą, yra neproporcingas ir pažeidžia Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos Konvencijos Pirmojo protokolo 3 straipsnį, įtvirtinantį asmens teisę būti renkamam į parlamentą. (*Case of Paksas v. Lithuania*. No. 34932/04, Grand Chamber judgment, Strasbourg, 6 January 2011), <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Paksas%20%7C%20v.%20%7C%20Lithuania&sessionId=66682800&skin=hudoc-en>. Reaguodamas į EŽTT sprendimą, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2011 m. sausio 10 d. padarė pareiškimą, kad norint įvykdyti EŽTT sprendimą būtina atitinkamai pakeisti Konstituciją. Nors nuo EŽTT sprendimo priėmimo jau praėjo aštuoni metai, Seimas vis dar nesutaria, kaip turėtų būti pakeista Konstitucija, todėl EŽTT sprendimas iki šiol nėra įvykdytas.
- 25 Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gegužės 16 d. nutarimas Nr. XII-2289 „Dėl apkaltos Lietuvos Respublikos Seimo nariui Vytautui Gapšiui pradžios ir kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą“, TAR, 2016-04-07, identifikavimo kodas 2016-08285.

kad buvo siekiama kitų tikslų – išsaugoti Seimo nario mandatą. Jeigu Seimas tikrai norėtų spręsti, ar panaikinti Seimo nario V. Gapšio mandatą, jam nereikėjo kreiptis į Konstitucinį Teismą, nes buvo akivaizdu, kad veiksmais – šiuo atveju, nusikaltimu, – padarytu *iki* pradėdant eiti Seimo nario pareigas, neįmanoma sulaužyti priesaikos, kartu – šurkščiai pažeisti Konstitucijos. Priesaiką sulaužyti, kartu – šurkščiai pažeisti Konstituciją galima tik veiksmais, padarytais po to, kai asmuo davė priesaiką. Būtent tai 2016 m. gegužės 10 d. sprendime²⁶ ir konstatavo Konstitucinis Teismas. Jis pabrėžė, kad „apkaltos pagrindo „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ taikymas nesuponuoja Seimo įgaliojimų kreiptis į Konstitucinį Teismą su paklausimu, ar Seimo nario, kuriam pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai, tais atvejais, kai tokiais veiksmais negalėtų būti šurkščiai pažeista Konstitucija ir sulaužyta priesaika dėl to, kad jie atlikti iki duodant Seimo nario priesaiką“. Konstitucinis Teismas nurodė ir tai, kad „taikant apkaltos pagrindą „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, Konstitucinis Teismas atitinkamai neturi įgaliojimų vertinti atitikties Konstitucijai požiūriu tokių atitinkamų veiksmų, kuriais negalėtų būti šurkščiai pažeista Konstitucija ir sulaužyta priesaika dėl to, kad jie atlikti iki duodant Seimo nario priesaiką; kitaip būtų nepaisoma konstitucinės apkaltos sampratos“. Taigi, Konstitucinis Teismas suformavo doktrininę nuostatą, kad jeigu Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys veiksnius padarė *iki* pradėdami eiti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas pareigas, tokiais veiksmais negalima pažeisti Konstitucijos, sulaužyti priesaikos, vadinasi, už tokius veiksmus nurodytais pagrindais apkalta negalima. Pažeisti Konstitucijos, sulaužyti priesaikos negalima ir nusikaltimu, įvykdytu *iki* asmeniui pradėdant eiti Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas pareigas. Taigi, Konstitucinis Teismas neturi įgaliojimų spręsti, ar Konstitucijai neprieštarauja atitinkami veiksmai, kuriais apskritai negali būti šurkščiai pažeista Konstitucija ir sulaužyta priesaika dėl to, kad jie atlikti iki tol, kol Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys duos atitinkamą priesaiką. Vertindamas Seimo prašymą pateikti išvadą, ar V. Gapšys gali eiti Seimo nario pareigas po to, kai jam įsiteisėjo teismo apkaltinamasis nuosprendis, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 4 punktą Konstitucinis Teismas teikia išvadą dėl to, ar Seimo narių, kuriems pradėta apkaltos procedūra, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai, kad Konstitucinis Teismas neteikia išvados dėl to, ar Seimo narys, kuriam pradėta apkaltos procedūra, gali eiti šias pareigas po to, kai jam įsiteisėjo teismo apkaltinamasis nuosprendis. Pagal Konstituciją nagrinėti tokį klausimą nepriklauso Konstitucinio Teismo kompetencijai, pagal Konstitucinio Teismo įstatymą²⁷ Seimo nutarime nurodyto klausimo nagrinėjimas nežyningas Konstituciniam Teismui. Todėl Konstitucinis Teismas nusprendė atsakyti nagrinėti Seimo paklausimą, ar Seimo nario V. Gapšio veiksmai

26 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. gegužės 10 d. sprendimas“, www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1605/content

27 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas“, Valstybės žinios, 1993, Nr. 6-120.

prieštarauja Konstitucijai ir ar jis gali eiti Seimo nario pareigas po to, kai jam įsiteisėjo teismo apkaltinamasis nuosprendis.

Nurodytas Konstitucinio Teismo sprendimas atsisakyti nagrinėti Seimo prašymą, politikų buvo įvertintas nevienareikšmiai, kai kurie iš jų pradėjo aiškinti Konstitucinio Teismo sprendimą kaip neva reiškiantį, kad Konstitucinis Teismas esą nemato pagrindo Seimo nario V. Gapšio apkaltai, kad jo apkalta teisiškai negalima²⁸. Nusivylimą Konstitucinio Teismo sprendimu išsakė ir tuometinis Seimo opozicijos lyderis A. Kubilius, pareiškęs, kad dėl tokio Konstitucinio Teismo požiūrio „Seimui gali kilti rimtų problemų“²⁹. Toks politikų požiūris į Konstitucinio Teismo sprendimą nelaikytinas teisiškai pagrįstu, nes sprendime nėra net užuominos, kad V. Gapšio apkalta už nusikaltimą, padarytą *iki* jam tampant Seimo nariu, esą negalima. Konstitucinis Teismas tik išaiškino, kad pagal Konstituciją Seimas neturi įgaliojimų kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu pateikti išvadą, ar nusikaltimu, asmens padarytu *iki* Seimo nario priesaikos davimo, nėra šiurkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, o Konstitucinis Teismas neturi įgaliojimų vertinti, ar nusikaltimu, asmens padarytu *iki* Seimo nario priesaikos davimo, yra šiurkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika. Kita vertus, nurodytas Konstitucinio Teismo sprendimas, mūsų nuomone, nesukeltų beprasmių politinių diskusijų, jeigu jame būtų aiškiai konstatuota, kad pagal Konstituciją pats Seimas gali spręsti, ar panaikinti Seimo nario mandatą, jeigu apkaltos pagrindas yra „paaikšėjus, jog padarytas nusikaltimas“, kuris yra padarytas *iki* asmeniui tampant Seimo nariu. Ir dar pridurtų, kad tokiu atveju Konstitucinio Teismo išvados nereikia. Tačiau Konstitucinis Teismas to nepadarė, o tai sudarė prielaidas Seimui netęsti V. Gapšio apkaltos proceso. Tokį Konstitucinio Teismo atsargumą, galbūt, galima paaiškinti tuo, kad Konstitucinis Teismas nuogaštavo, jog gali būti apkaltintas politikavimu, nes jis esą teikia patarimus Seimui, kaip galima panaikinti Seimo nario mandatą. Kad ir kaip būtų, kliūtis pabaigti V. Gapšiui apkaltą už nusikaltimą, padarytą *iki* jam tampant Seimo nariu, buvo ne Konstitucinio Teismo sprendimas, o tuo metu galiojęs Seimo statuto 227 straipsnis, kuriame, kaip minėta, buvo nustatyta, kad Seimo nariui ir kitiems Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytiems asmenims apkalta galima tik už veiksmus, padarytus jiems *einant* tame straipsnyje nurodytas pareigas. Konstitucinis Teismas 2017 m. vasario 27 d. nutarimu, kaip minėta, tokį teisinį reguliavimą pripažino prieštaraujančiu Konstitucijos 74 straipsniui. Nors pagal Konstituciją Seimas, kiti teisėkūros subjektai privalo panaikinti įstatymus ir kitus teisės aktus, kuriuos Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiais Konstitucijai³⁰, Seimas iki šiol nepakeitė Seimo statuto 227 straipsnio, kad jis atitiktų Konstituciją.

28 „V. Gapšys: apkaltos procedūra teisiškai negalima“, Delfi, 2016 m. gegužės 10 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/v-gapsys-apkaltos-procedura-teisiskai-negalima.d?id=71232780>

29 *Ibid.*

30 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 2006, Nr. 36-1292.

Seimo konstatavimas, jog Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas asmuo padarė nusikaltimą, ar Konstitucinio Teismo konstatavimas, kad toks asmuo padarė veiksmus, už kuriuos atsakomybė numatyta Baudžiamajame kodekse, nėra tas pats, kas teismo apkaltinamasis nuosprendis baudžiamojoje byloje. Apkalta nėra baudžiamosios atsakomybės taikymas, net jei jos pagrindas yra nusikaltimas³¹. Visiškai įmanoma, kad asmuo, kurį Seimas apkaltos proceso tvarka pašalino iš pareigų tuo pagrindu, kad paaiškėjo jog padarytas nusikaltimas, baudžiamojoje byloje gali būti išteisintas. Jis gali būti išteisintas net ir tuo atveju, jeigu prieš tai Konstitucinis Teismas savo išvadoje būtų konstatavęs, jog asmuo padarė veiksmus, už kuriuos atsakomybė numatyta Baudžiamajame kodekse, ir tuo šiurkščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką. Lietuvos teismų praktikoje toks atvejis buvo. Konstitucinis Teismas 2004 m. kovo 31 d. išvadoje konstatavo, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas R. Paksas „sąmoningai leido J. Borisovui suprasti, kad dėl jo teisėsaugos institucijos atlieka tyrimą ir vykdo jo pokalbių telefonu kontrolę“, kad „Respublikos Prezidentas R. Paksas atskleidė J. Borisovui informaciją, kuri sudaro valstybės paslaptį, neužtikrino valstybės paslapties apsaugos“ ir kad šiais veiksmais R. Paksas šiurkščiai pažeidė Lietuvos Respublikos Konstituciją. Pašalintam iš Respublikos Prezidento pareigų R. Paksui buvo iškelta baudžiamoji byla. Vilniaus apygardos teismas 2004 m. spalio 25 d. nuosprendžiu išteisino R. Paksą nepadarius veikos, turinčios Baudžiamojo kodekso 125 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo požymių; Lietuvos apeliacinis teismas 2005 m. kovo 1 d. nuosprendžiu panaikino Vilniaus apygardos teismo 2004 m. spalio 25 d. nuosprendį ir priėmė naują nuosprendį, kuriuo R. Paksą pripažino kaltu padarius nusikalstamą veiką, numatytą Baudžiamojo Kodekso 125 straipsnio 1 dalyje; Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2005 m. gruodžio 13 d. nutartimi panaikino Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. kovo 1 d. nuosprendį ir paliko galioti Vilniaus apygardos teismo 2004 m. spalio 25 d. nuosprendį be pakeitimų. Taigi, nors konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas konstatavo, jog „Respublikos Prezidentas R. Paksas atskleidė J. Borisovui informaciją, kuri sudaro valstybės paslaptį, neužtikrino valstybės paslapties apsaugos“, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą, nutarė priešingai – jis konstatavo, jog negalima daryti neginčijamos išvados, kad R. Paksas, būdamas Respublikos Prezidentas, atskleidė J. Borisovui informaciją, kuri yra valstybės paslaptis³². Taigi, susiduriame ne tik su teorine, bet ir praktine problema: ar pagal Konstituciją bendrosios kompetencijos teismai, nagrinėdami baudžiamąją bylą, gali paneigti Konstitucinio Teismo nustatytus faktus. Teisinėje literatūroje pagrįstai nurodoma, kad nėra gerai, jeigu „teismai padaro skirtingas išvadas dėl tų pačių veiksmų, nagrinėdami tas pačias faktines aplinkybes tomis pačiomis įrodinė-

31 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas“, Valstybės žinios, 1999, Nr.42-1345.

32 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis, Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-544/2005“.

jimo priemonėmis³³, kad „tarp konstitucinės, baudžiamosios, civilinės ar administracinės justicijos bylose nustatytos tiesos negali būti priešpriešos“³⁴. Tačiau negalime besąlygiškai pritarti požiūriui, kad „konstitucinės justicijos byloje nustatyti faktai yra teisinė duotybė, todėl toks nustatymas sukelia teisinius padarinius“, kad „Konstitucinio Teismo byloje nustatytos faktinės aplinkybės yra *res judicata*“³⁵. Sutinkant su teiginiu, kad „negali būti tokio įstatymu nustatyto baudžiamojo proceso, kuris leistų peržiūrėti konstitucinio proceso rezultatus“, vis tik negalime nepastebėti, kad konstitucinio proceso rezultatus reviduoja ne pats įstatymu nustatytas baudžiamasis procesas, o šiame procese, t. y. baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu nustatyti faktai ir aplinkybės, taip pat jų vertinimas. Konstitucija nenumato tokio baudžiamojo proceso, kai nagrinėjant baudžiamąją bylą nereikėtų įrodinėti, jog asmuo padarė nusikaltimą. Manytina, kad pagrindinis klausimas yra ne tai, ar bendrosios kompetencijos teismas jo nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje gali kvestionuoti Konstitucinio Teismo nustatytus faktus ir jų vertinimą. Praktika rodo, kad gali. Daug svarbiau yra nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad faktų ir įrodymų tyrimas bei jų vertinimas konstitucinės justicijos bylose, – kai Konstituciniam Teismui tenka spręsti, ar nusikaltimo padarymu Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys šiurkščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką, vyktų pagal visus baudžiamojo proceso reikalavimus. Tai sumažintų galimybes teismams padaryti skirtingas išvadas dėl tų pačių veiksmų ir faktinių aplinkybių, kai jie yra įrodinėjami tomis pačiomis įrodinėjimo priemonėmis. Konstituciniame ir baudžiamajame procese įrodinėjimo priemonės negali būti skirtingos. Tačiau net jas suvienodinus, tai nebūtų garantija, kad skirtingi teismai – Konstitucinis Teismas ir baudžiamąją bylą nagrinėjantis bendrosios kompetencijos teismas – tuos pačius ir tomis pačiomis įrodinėjimo priemonėmis nustatytus faktus visada vertins vienodai.

Išvados

1. Nusikaltimas yra vienas iš apkaltos pagrindų. Konstitucijoje nėra *expressis verbis* nurodyta, už kokį nusikaltimą Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas asmuo gali būti pašalintas iš pareigų, panaikintas jo Seimo nario mandatas. Verbalinis, loginis ir sisteminis Konstitucijos aiškinimas leidžia teigti, kad apkalta galima ne tik už nusikaltimą, kuriuo šiurkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, diskredituota valdžia, bet ir už bet kokį kitą nusikaltimą. Nusikaltimo pobūdis gali lemti Seimo sprendimą, ar asmuo bus pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka, bet jo pobūdis (neatsargus

33 Mindaugas Statkevičius, „Apkaltos padariniai“, *Teisė* 56 (2005): 57.

34 Egidijus Jarašiūnas, „Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ir aukštųjų valstybės pareigūnų apkalta: kelios aktualios problemos“, *Jurisprudencija* 2, 80 (2006): 46.

35 *Ibid.*

- nusikaltimas, nesunkus nusikaltimas, nusikaltimas, kuriuo nėra pažeista Konstitucija, nėra sulaužyta priesaika ir pan.) nelaikytinas aplinkybe, kuri neleidžia asmens pašalinti iš pareigų, panaikinti jo Seimo nario mandatą.
2. Apkalta galima už nusikaltimą, padarytą *einant* Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas pareigas, ir už nusikaltimą, padarytą *iki pradedant eiti* nurodytas pareigas. Kai *eidami pareigas* nusikaltimą padarė Konstitucinio Teismo pirmininkas ir teisėjai, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, Seimo narys – nusikaltimo padarymo faktą gali konstatuoti teismas, jeigu Seimas duos sutikimą juos patraukti baudžiamojon atsakomybėn, taip pat pats Seimas (nesant teismo nuosprendžio), jeigu Seime yra gauta kompetentingos valstybės institucijos pateikta patikima informacija apie padarytą nusikaltimą, t. y. kai nusikaltimas aki-vaizdus.
 3. Jeigu Konstitucinio Teismo pirmininkas ir teisėjai, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, Seimo narys nusikaltimą padarė *iki pradėdami eiti* pareigas, – nusikaltimo padarymo faktą gali konstatuoti tik teismas, jeigu Seimas prieš tai duos sutikimą juos patraukti baudžiamojon atsakomybėn.
 4. Jeigu nusikaltimą *iki pradedant eiti* pareigas padarė Respublikos Prezidentas, aplinkybę, kad padarytas nusikaltimas, gali konstatuoti tik Seimas. Jis gali tai konstatuoti tik tuo atveju, kai Seime yra gauta kompetentingos valstybės institucijos pateikta patikima informacija apie padarytą nusikaltimą, t. y. kai nusikaltimas akivaizdus.
 5. Jeigu Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytas asmuo apkaltos proceso tvarka buvo pašalintas iš pareigų, panaikintas jo Seimo nario mandatą už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, priesaikos sulaužymą, ar tokį nusikaltimą, kuriuo šiurkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika, toks asmuo niekada ateityje negali užimti pareigų, kurių ėjimo pradžia susijusi su Konstitucijoje numatytos priesaikos davimu.

A CRIME AS A GROUND FOR IMPEACHMENT: SOME THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Vytautas Sinkevičius

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. Under Article 74 of the Constitution, the President of the Republic, the President and justices of the Constitutional Court, the President and justices of the Supreme Court, the President and judges of the Court of Appeal, as well as any members of the Seimas, who grossly violate the Constitution or breach their oath, or are found to have committed a crime, may be removed from office or have the mandate of a member of the Seimas revoked by a 3/5 majority vote of all the members of the Seimas. This is performed through impeachment proceedings, which is established by the Statute of the Seimas. In its ruling of 25 May 2004, the Constitutional Court stated that the institution of impeachment is a method of public democratic control over the activity of the President of the Republic and the other state officials listed in Article 74 of the Constitution and a method of holding such officials liable, where the said method includes, inter alia, the possibility of removing them from office if they fail to fulfil their obligation to follow only the Constitution and law, if they place their personal or group interests above the interests of society, or when they bring discredit on state power by their actions. One of the grounds of impeachment is being “found to have committed a crime”. The persons referred to in Article 74 of the Constitution may be removed from office not only for the commission of a crime by which the Constitution was grossly violated and the oath was breached, but also for the commission of any other crime. Under Paragraph 1 of Article 30 of the Constitution, only a court may hold that a person has committed a crime. However, in the course of carrying out impeachment proceedings, the Seimas itself (in the absence of a court judgment) may hold that the persons referred to in Article 74 of the Constitution have committed a crime. If they have committed a crime while holding the office specified in Article 74 of the Constitution, the circumstance that the crime has been committed may be established by the Seimas itself only if the fact of the commission of the crime (as well as the official who committed it) is obvious, and also when the President of the Republic is being impeached. In the event that a crime had been committed by the President and justices of the Constitutional Court, the President and justices of the Supreme Court, the President and judges of the Court of Appeal, or a member of the Seimas before they took office, the fact of committing a crime may not be considered obvious; in such cases, a court must determine the circumstances relevant to the application of impeachment, i.e. the fact that a crime was committed (together with the official who committed it). The circumstance that a person committed a crime before taking the office of the President of the Republic can only be established by the Seimas and only when the crime is obvious. The statement of the

Seimas that a person referred to in Article 74 of the Constitution has committed a crime or the statement of the Constitutional Court that such a person has committed actions for which liability is provided for in the Criminal Code is not the same as a convicting judgment of a court rendered in a criminal case. Impeachment does not mean the application of criminal liability even if a crime constitutes grounds for impeachment. If a person referred to in Article 74 of the Constitution has been removed from office through impeachment proceedings, or his/her mandate of a member of the Seimas has been revoked for a gross violation of the Constitution, a breach of the oath, or for such a crime by which the Constitution was grossly violated and the oath was breached, he/she may never in the future hold such office whose beginning is linked with taking the oath provided for in the Constitution.

Keywords: *impeachment, crime, Constitutional Court, Seimas.*

Vytautas Sinkevičius, Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio teisės mokyklos Viešosios teisės instituto profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: Konstitucijos aiškinimas, konstitucinė justicija, parlamento teisė.

Vytautas Sinkevičius, Professor at Mykolas Romeris University, Mykolas Romeris Law School, Institute of Public Law. Fields of scientific research: interpretation of the Constitution, constitutional justice, parliamentary law.